

A költő ezt is *el*... ..túlozta?

Erdős Virág *ezt is el* című verseskötetéről

Meglehetősen ellentmondásos kritikusi feladat Erdős Virág legújabb, *ezt is el*... című verseskötetéről elfogulatlanul nyilatkozni valakinek, aki egyébként meglehetősen sokra becsüli a költőnő eddigi munkásságát.

Erdős Virág nemrégiben publikált kötete illeszkedik abba a kortárs magyar irodalmi tendenciába, mely a politikai-közéleti költészet rehabilitációra tesz kísérletet – elég csak Kemény Istvánra, Térey Jánosra, Schein Gáborra vagy Bíró Józsefre gondolnunk, csak hogy néhány ismertebb szerzőt említsünk meg, akik arra adták a fejüket, hogy reflektálnak az igencsak sok ellentmondásokkal övezett társadalmi-politikai közállapotokra a maguk poétikai eszköztárával.

Olyan közéleti-politikai verset írni, mely mindenki tetszését elnyeri – nem csupán feltétlenül esztétikai értelemben – egyenesen lehetetlen költői feladat, hiszen a politikai elfogultság kisebb-nagyobb mértékben akarva-akaratlanul megjelenik a szövegekben valamelyik politikai oldal javára, a politikailag egyre inkább kétpólusúvá váló magyar társadalomban pedig ez egy olyan csapda, melyet nem lehet elkerülni. Nem kerülhette el ezen elfogultságokat Erdős Virág sem, a kritikus feladata azonban semmiképpen sem az, hogy ideológiai szempontból ítélkezzen bizonyos versszövegek felett. Az ideológiai elfogultság amúgy is minden szerző sajátja, s bizonyos szinten talán helye is van az irodalomban annak ellenére, hogy posztmodern korunkban az *ideológiátlan*ság *ideológiája* afféle hallgatólagos elvárás az irodalmi szövegeket előállító szerzők felé. A kritikus dolga szigorúan az esztétikai értéktételek megfogalmazása, a lehető legkisebb, ám ugyancsak elkerülhetetlen szubjektívizmust is felvállalva bizonyos mértékig.

Kezdjük hát bírálatunkat azon pozitívumokkal, hogy Erdős Virág kötete alapvetően bátor vállalkozás, melynek a jelentés szintjén megnyilvánuló törekvéseit minden jó érzésű olvasó csak helyeselheti – kíméletlenül rámutat azon visszasságokra, melyek társadalmunkat egyre inkább áthatják, és amelyekről immár a kortárs magyar irodalom sem teheti meg, hogy

hallgasson. A baj nem is a „*mit mond*”-dal van, sokkal inkább azzal, hogy a szerző által látszólag nagy gonddal megkonstruált szövegegyüttes mindezt *hogyan* teszi.

Erdős Virág mindössze tizenhárom – viszonylag hosszú, bár tipográfiai sajátosságaiknak köszönhetően összességében annyira mégsem terjedelmes – verset tartalmazó kötetén ami elsőként szembetűnik az olvasónak, az a szövegek struktúrája, vagyis inkább azok erős hiánya, a szövegek már-már túlzott egyszerűsége. A versek nagy része nem áll másból, mint felsorolásból, e strukturális egyszerűség miatt pedig az a benyomásunk is támadhat, hogy akár a végtelenségig lehetne őket folytatni. Csupán egy szembetűnő példa, a kötet elején szereplő *van egy ország* című versből:

„van egy ország

ahol lakom

semmi ágán

lógó

flakon

van egy város

ahol élek

ahány test épp

annyi

lélek

(...)

van egy ország

ahol

lakom

nevezd nevén

szolgáld

vakon

ma még bölcső

ma már

vagon

A szöveg eleje és vége is tanúskodik arról, hogy a lírai beszélő egyszerűen *nem fokoz*, sokkal inkább csak szófordulatokat és képeket halmoz, azaz felsorol, a felsorolt elemek pedig olykor egyáltalán nem illeszkednek egymáshoz szervesen. Persze érthető ennek a látszólagos egyszerűségnek a szándéka is (ti. a könnyű befogadhatóság, a minél szélesebb olvasóközönség megszólításának intenciója), azonban óhatatlanul felvetül a kérdés, milyen többletjelentést hordoz egy lírai mű (mely úgy vélem, a költészet sajátossága kellene, hogy legyen...), ha értelmezhetősége látszólag kimerül a primer olvasatban?

A példák felsorolását tovább folytathatjuk a valamivel hátrébb található Magyar konyha című szöveg néhány passzusát idézve:

„keményre

folyósra

csípősre

csomósra

ropogósra

(...)

laposra

habosra

véresre

durvára

darabokra

(...)

hideget

meleget

törököt

trianont

sorsot”

E versben azon panelek – egyébként szándékoltan erősen ironikus – felsorolásán túl, hogy mi is az, ami a magyar embert a költői beszélő szerint specifikusan *magyarrá* teszi, sokkal többet nemigen kapunk. A puszta enumeráció, a minimális műveltséggel is dekódolható elemek pedig úgy vélem, vajmi kevesek ahhoz, hogy a helyeselhető tartalmon túl a szöveget valamiféle többletjelentéssel és többlet esztétikai értékkel ruházzák fel akkor is, ha az irónia mint alakzat láthatóan tetten érhető a szövegben.

Talán meglehetősen súlyos és vitatható állítás, de a kötet legerősebbnek szánt és legnagyobb szakmai recepciót kiváltott, mostanában a kortárs magyar közéleti líra egyik eminens darabjaként igencsak sokat idézett *na most akkor* című versének esetében sem sokkal jobb a helyzet:

*„na most akkor mondjátok meg
nagyokosok mi legyen
ki ne legyen miközülünk
maholnap és ki legyen*

(...)

*kinek legyen hobbija a
népi magyar hagyomány
kinek jusson másfél bála
angol-pólya-adomány
kinek bocskor rámás csizma
cifra mente kacagány
kinek jusson
mér' is jutna
szar se jusson ha cigány*

(...)

*kinek jusson éppen elég
hely az isten tenyerén
Budafokon Budaligeten és Mátra-
terenyén
Békésbe' és Hevesbe
s ki menjen a
levesbe”*

Mondhatnánk, nincs itt semmi finomkodás, hanem a szöveg kemény, explicit kérdést intéz a mindenkori olvasóhoz arra vonatkozólag, ki szenvedje el a politikai-társadalmi

igazságtalanságokat a lehető legnagyobb végletekig fokozva a dolgot, s ki tartozzék a társadalom azon kiváltságos rétegéhez, aki mit sem érez a fennálló rendszer visszásságaiból, sőt, urambocsa' még haszonélvezője is annak? Igen ám, de a szándékosan sarkított és provokatív problémafelvetésen és kérdésfeltevésen túl vajmi kevés többletet hordoz a fenti szöveg is.

Strukturális, líraretorikai és esztétikai szempontból a kötet végén található címadó vers, az „*Ezt is elviszem magammal*” is megőrzi a könyv szerkezeti homogenitását, mondhatni olykor már-már bosszantóan egysíkú karakterét:

„*viszem a régen*

kihízott nacim

viszem a kelet-német

származású macim

ezernyi véglet

közül a köztest

viszem a Csokonai

Vitéz Mihály Összest

(...)

elviszem gond nélkül

a hátamon a hazám

aki ma büntet

az holnap lövet

viszek egy mindig vissza-

visszahulló

követ”

Úgy érzem, e versből is hiányzik a fokozás, és a lírai felsoroláson túl vajmi kevésbé érezhetjük azt, hogy azon túl, ami az olvasó számára elvileg világos kellene, hogy legyen (no persze némi erős, helyenként már-már túlzottan erős költői túlzással), valami árnyaltabb, többletgondolkodást, értelmezést is igénylő mögöttes tartalom lenne jelen a szövegben. A törekvés nyilván az, hogy a kortárs magyar valósággal való kíméletlen szembesítés technikája, a tények, dolgok, képek csupasz felsorolása valamiféle *aha-élményt* nyújtson a

mindenkori olvasónak, mondhatni pofon vágja és felrázza a szürke, rezignált hétköznapi állapotából – ám az aha-élmény mintha ez esetben elmaradna. A költői beszéli a címadó versben odáig jut el, hogy talán a túlélés legjobb módja, ha emigrál egy olyan országból, amelynek politikai és társadalmi visszasságai látszólag nem változtathatók meg, hiszen nincs meg rá az össztársadalmi törekvés sem, ami nélkül persze minden menthetetlenül úgy marad, ahogy van. A pesszimizmus és aggodalom érezhető a szövegben, ami azonban ezen túlmutatna, túl kellene, hogy mutasson, aligha. S nincs ez másként a kissé egyszerre nosztalgikus és utópisztikus *mikor* címet viselő utolsó költeményben sem, melyben a lírai beszélő azon önnön szövege által implikált kérdése igyekszik válaszolni, mikor is lesz valamikor egy jobb, élhetőbb világ azon a tájékon, ahol most annyi visszasság az úr, melyeket látszólag aligha lehet megváltoztatni:

*„ha majd minden kisbaláznak
bealszik a mamája
ha majd nem lesz erőszak
az együttélés
szabálya
ha majd prímán megférnek
a bringák közt a
rollerek*

(...)

*lesz még egy kis
ez meg az de
amúgy minden
klappol
s ránk is vár
egy hosszú
boldog
derékfájós
aggkor
akkor”*

Nos igen, a kötet egészéből sugárzó pesszimizmus és a már-már elérhetetlen, utópisztikus helyzet, a fennálló politikai-társadalmi rendszer pozitív irányba történő megváltozása iránti vágy megfogalmazódása a záróversben, valamint a szándékos sarkítások, túlzások, leegyszerűsítések, a minket körülvevő világ végletekben való ábrázolása és a szövegek már-már direkt-referenciális olvashatóságára való törekvés érthető. A költő szándéka a figyelmeztetés és az önmagunkkal való kíméletlen szembesítés, ugyanakkor a versek szemtellen egyszerűsége és az egymást követő szövegek monotóniája, ismétléskényszere (?) a befogadói élményből nagyon sokat elvesz. Egyszerűségük révén a szövegek már-már lesüllyednek az agitációs-propaganda-líra szintjére, nem mutatnak túl önmagukon, nem emelkednek valamiféle egyetemes esztétikai magasságba az explicit valóságreferencián túl, éppen ezért már-már szélsőségesen aktuális, s kevésbé univerzális érvényű alkotásoknak hatnak.

Összességében úgy érzem, az *ezt is el* című kötet egy nagyon tudatos, koncepciózus költői vállalkozás, mely által a szerző a lehető legegyszerűbb eszközökkel akar minél több emberhez szólni, a struktúra, az összetettség hiányával, a túlzott retorikai egyszerűséggel és a panelszerű képekkel, állításokkal, felsorolásokkal azonban jóval túllő a célon, nem feltétlenül pozitív értelemben. A kötet szövegei lírai beszédmódjukat és szerkezetüket illetően sokkal inkább emlékeztetnek dalszövegekre és / vagy rapszövegekre, erről tanúskodik gördülékenységük, a metrikai profizmus, mely persze értékelhető akár pozitívként is a szerző részéről – hiszen Erdős Virág hangsúlyozottan jó költő annak ellenére, hogy a jelen kötet szövegei igencsak bírálhatóak – ugyanakkor az olykor (szándékosan?) primitív rímek, sokszor erőltetettnek ható szlenges elemek és a szövegekből sugárzó már-már szájbarágósan egysíkú didaktikus hangvétel ebből is meglehetősen sokat elvesz. S ezen mit sem változtat az itt-ott jelenlévő erős irónia, hiszen az ironikus olvasatok lehetősége sem teszi sokkal összetettebbé a szövegeket. E rapszövegszerű költemények akarva-akaratlanul eszünkbe idézhetik a *Belga* együttes közismert számának sorait: „*Mit kíván a magyar nemzet? Magyar nemzeti hip-hop-rappel!*”, vagy netán ha mindezt a verseskötet társadalmilag igencsak érzékeny regiszteréhez igazítva parafrázeáljuk: „*Mit kíván a magyar nemzet? Magyar közéleti hip-hop-rappel?*”. Nos, az az érzésem, nem feltétlenül, legalábbis nem ebben a formában. A kíméletlen szembesítés vágya túlzott leegyszerűsítésbe, a lehető legtöbb olvasó megszólításának vágya pedig sok helyen klisépuffogatásba megy át. A költői koncepció merész, értékelendő, az eredmény azonban a maga csupasz, textuális valójában azt kell, hogy mondjuk, igencsak töredékes. Nem biztos, hogy a kortárs magyar közéleti-politikai költészeten belül a szövegek strukturális és tartalmi szinten történő végletekig történő

sematizálása, leegyszerűsítése a legjobb módja annak, hogy minél több olvasót szembesítsünk a minket körülvevő világ visszásságaival és az immár el-nem-hallgatható aktualitásokkal. Ily módon pedig Erdős Virág *ezt is el* című kötete figyelemre méltó költői törekvései ellenére marad az, ami: egy érdekes, ugyanakkor meglehetősen ellentmondásos experimentális költészeti próbálkozás, költői koncepció, melynek megvalósítása ellenben bőven hagy kívánni valókat maga után. A szándékoltan töredékben hagyott cím értelmezésénél maradva, ezúttal figyelmen kívül hagyva a címadó vers teljes címét, valahogy úgy fejezhetjük be a frázist: a költő ez alkalommal bizony *ezt is el... ...túlozta*, s talán nem tette egészen jól.

(Magvető Kiadó, Budapest, 2013, 72 oldal)